

“Гендерний компонент суддівської освіти: управління залою судового засідання”

**Мазурок
Володимир Антонович**

*Проректор
Національної школи суддів України*

Форум

*Гендерні питання
в системі правосуддя України
місто Київ*

9 червня 2016 року

НАЦІОНАЛЬНА ШКОЛА СУДДІВ УКРАЇНИ

є державною установою зі спеціальним статусом,
яка забезпечує підготовку висококваліфікованих
кадрів для судової системи та здійснює науково-
дослідну діяльність

Завдання

Національної школи суддів України

- ❖ здійснення спеціальної підготовки кандидатів на посаду судді
- ❖ підготовка суддів, яких призначено на посаду судді вперше; обрано на посаду судді безстроково; призначено на адміністративні посади
- ❖ періодичне навчання суддів з метою підвищення рівня кваліфікації
- ❖ проведення курсів навчання, визначених дисциплінарним органом, для підвищення кваліфікації суддів, які тимчасово відсторонені від здійснення правосуддя
- ❖ підготовка працівників апаратів судів та підвищення їхньої кваліфікації
- ❖ здійснення науково-дослідної діяльності

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКОЛИ СУДДІВ УКРАЇНИ на 2016 – 2020 роки

IV. Пріоритетні напрямки розвитку Національної школи суддів України: система цілей та завдань

Ціль 1. Підвищення професійного рівня суддів

Завдання 1. Упровадження Національних стандартів суддівської освіти

означає неухильне дотримання принципів, вимог, критеріїв і форм, що містяться в концепції національних стандартів суддівської освіти, до змісту та організації проведення навчальних заходів

Концепція національних стандартів суддівської освіти

Засади суддівської освіти

Суддівська освіта має на меті домогтися досягнення кандидатами на посаду судді та суддями таких ключових якостей та навичок

Інтелектуальні якості (здібність)

Особисті якості

Здатність до розуміння та справедливого поводження:

уміння поводитися з кожним з повагою та чутливістю, незважаючи на походження та інші ознаки

готовність терпеливо та ввічливо вислуховувати

Авторитетність (владність) та комунікативні навички

Ефективність (продуктивність)

Зміст суддівської освіти

Кожна програма підготовки (перепідготовки) суддів є переліком взаємопов'язаних курсів, створених на основі інтерактивних методів навчання, що сприяють досягненню чітко визначених навчальних цілей.

Розробка УСІХ навчальних курсів для суддів та кандидатів на посаду судді здійснюється із врахуванням трьох вимірів:

- 1) знання;
- 2) навички;
- 3) ставлення (зокрема, розуміння соціального контексту відправлення правосуддя (розуміння суспільства та його потреб; недопущення дискримінації за різними ознаками (статтю, національністю, віком, місцем проживання, релігійною приналежністю, сексуальною орієнтацією, матеріальним станом тощо)).

Підготовка судді для підтримання його кваліфікації

Відповідно до Закону України “Про
судоустрій і статус суддів” Національна школа
суддів України проводить підготовку суддів для
підтримання кваліфікації відповідно до необхідності
вдосконалення їхніх знань, вмінь і навичок залежно
від

досвіду роботи суддів,
рівня і спеціалізації суду, де вони працюють,
а також з урахуванням їхніх індивідуальних потреб

Стандартизована програма підготовки суддів

- ❖ Суддівська етика
- ❖ Застосування ЄКПЛ та практики ЄСПЛ при здійсненні правосуддя
- ❖ Управління залом судового засідання
- ❖ Управління часом у суддівській діяльності
- ❖ Докази та доказування у кримінальному судочинстві
- ❖ Призначення покарання у кримінальних справах
- ❖ Тлумачення нормативно-правових актів
- ❖ Написання судових рішень
- ❖ Дисциплінарна відповідальність судді
- ❖ Професійна психологічна адаптація до суддівської діяльності

Реалізація завдань щодо запобігання та боротьби з гендерною нерівністю

- ❖ застосування **системного і постійного** (англ. systematic and permanent approach) підходу до підготовки суддів у сфері боротьби з гендерною нерівністю
- ❖ включення тематики з питань запобігання та протидії гендерної нерівності до:
 - ❖ 1) програм підготовки кандидатів на посаду суддів;
 - ❖ 2) програм підготовки чинних суддів
 - ❖ 3) програм підготовки до кваліфікаційного оцінювання суддів при переведенні/ кар'єрному просуванні
 - ❖ 4) при проведенні конкурсу на зайняття вакантної посади судді тощо

Перелік занять, курсів

- ❖ Застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики Європейського суду з прав людини місцевими загальними судами України. Правові позиції Європейського суду з прав людини, викладені в рішеннях ЄСПЛ, які набули статусу остаточних. Закон України “Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини”. Практичне застосування рішень ЄСПЛ в цивільному судочинстві
- ❖ Актуальні питання розгляду окремих категорій кримінальних справ. Особливості розгляду кримінальних справ про: злочини на ґрунті расової, національної, релігійної нетерпимості, злочинів проти громадського порядку та моральності
- ❖ Антидискримінаційне законодавство та практика його застосування
- ❖ Упровадження принципу гендерної рівності в діяльність судів. Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок. Закон України “Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків” від 8.09.2005 р. № 2866-IV (зі змінами, внесеними згідно із Законом № 4719-УГ від 17.05.2012 р.). Подолання гендерних стереотипів

Семінар для суддів спільно та за фінансової підтримки Європейського центру з прав ромів (ЄЦПР) місто Одеса 16–17 грудня 2013 рік

- ❖ визначення дискримінації, зміст міжнародних документів щодо заборони дискримінації, аспекти національного законодавства України щодо забезпечення рівних можливостей в реалізації прав і свобод в рамках протидії дискримінації,
- ❖ практика Європейського суду з прав людини з акцентом на справи із застосуванням статті 14 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, особливості застосування Комітетом з прав людини положень Міжнародного пакту про громадянські і політичні права.
- ❖ положення Закону України від 6 вересня 2012 року № 5207-VI “Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні”, а також питання, окреслені Стратегією захисту та інтеграції в українське суспільство ромської національної меншини на період до 2020 року

Співпраця з Проектом

Проект “Освіта суддів – для економічного розвитку” – це п'ятирічний проект в Україні (2012 – 2017 роки), що фінансується Урядом Канади. Метою якого є надання Україні допомоги у сфері покращення бізнесу – середовища за рахунок підвищення ефективності судів. Мета проекту досягається за допомогою удосконалення системи підвищення кваліфікації діючих суддів шляхом зміцнення інституційного та кадрового потенціалу, зокрема, Національної школи суддів України, у частині її відповідальності за підготовку суддів, сприяння Національній школі суддів України у розробленні навчальних програм та курсів підвищення кваліфікації суддів, а також розвитку та застосування в Україні механізмів досудового врегулювання спорів за допомогою професійного судді.

Діяльність проекту ґрунтується на використанні досвіду Національного суддівського інституту Канади в застосуванні методів професійної підготовки суддів, одним із яких є використання підготовлених відео фільмів у підготовці суддів і у спеціальній підготовці кандидатів на посаду судді, що підвищує інтерактивність процесу підготовки та полегшує сприйняття матеріалу учасниками заходів.

Наскрізним компонентом проекту є розвиток в українських суддів навичок, зокрема, врахування гендерного контексту при здійсненні правосуддя.

Підготовка викладачів для курсу “Управління залом судового засідання”

4–6 листопада 2013 року в місті Києві у Національній школі суддів України проведено підготовку викладачів на методологічному семінарі з розроблення курсу “Управління залом судового засідання”, організованого спільно з українсько–канадським проектом “Освіта суддів – для економічного розвитку”

У ході семінару розглядалися такі питання:

- ❖ Моделі навчання та навчальних заходів для включення у програму курсу
- ❖ Вступ до дистанційного навчання. Яким чином можна в майбутньому адаптувати частини курсу управління судовим процесом для формату дистанційного навчання?
- ❖ Робота в малих групах та пленарне обговорення для розробки програм для кожного модуля, опису навчальних заходів, призначення відповідальних
- ❖ Динаміка роботи в малих групах / вдосконалення навичок суддів/тренерів із роботи з малими групами
- ❖ Презентації у PowerPoint – доповідь на тему із практичним завданням для вдосконалення навичок суддів/тренерів зі створення та представлення презентацій у PowerPoint
- ❖ Робота в малих групах та під час пленарних обговорень з розробки програм для кожного модуля, опису навчальних заходів і призначення відповідальних

10-13 червня 2014 року в місті Києві Національна школа суддів України спільно з українсько-канадським проектом “Освіта суддів – для економічного розвитку” провела заняття, у ході якого вивчено такі питання:

- ❖ **створення та використання відеоматеріалів**
- ❖ можливості використання відеоматеріалів у курсах для розвитку навичок у суддів
- ❖ **процес створення відеоматеріалів**
- ❖ практичні поради для створення корисних відеороликів
- ❖ **досвід створення відеоматеріалів у Національній школі суддів України**
- ❖ міні-заняття з використанням відеоматеріалів
- ❖ **організація та підготовка до зйомки відеороликів**
- ❖ зйомка відеороликів

Гендерні аспект і досвід

24-26 березня 2015 року в місті Львові для суддів місцевих загальних судів, які мають невеликий досвід роботи на посаді судді, було проведено тренінг (семінар) “Управління залом судового засідання”, побудований на сучасних методиках підготовки дорослих і судді протягом трьох днів

- ❖ працювали в малих групах
- ❖ проходили експрес опитування
- ❖ обговорювали в малих групах продемонстровані відео ролики судових засідань
 - ❖ презентували результати обговорення
 - ❖ приймали участь у модерованих дискусіях
 - ❖ набували навички проголошення судового рішення
- ❖ викладачі (тренери) оцінювали знання суддів на семінарі, уміння взаємодіяти з колегами, комунікаційні навички та сильні сторони судді

До Березняківського районного суду
Відповідачки у справі
за позовом ПАП “Жахдригбанк”
Оксани Програшної

Заява

про відвід судді Незадоволеного О.І.

При підготовці цивільної справи за позовом ПАП “Жахдригбанк” до мене про стягнення коштів та при її розгляді в попередньому судовому засіданні та при встановленні моєї особи в цьому судовому засіданні суддя Незадоволений О.І. допускав дискримінації щодо моєї статті, оскільки називав мене “жіночкою”, зупиняв на половині речення мої пояснення, не давав можливості завершити мені думку, тоді як до обох представників ПАП “Жахдригбанк” зовсім по – іншому: звертався до них не інакше як “панів”, вислуховував їхні доводи до кінця, давав їм можливість задавати мені запитання та висловлюватися негативно на мою адресу. На моє глибоке переконання суддя Незадоволений О.І. проявляв щодо мене статеву сегрегацію та досі не подолав своїх архаїчних та посткомуністичних гендерних стереотипів.

Відповідно до ст. 5 ЦПК України суд зобов’язаний поважати честь і гідність усіх учасників цивільного процесу і здійснювати правосуддя на засадах їх рівності перед законом і судом незалежно від статі.

Оскільки суддя Незадоволений О.І. вже проявив свою необ’єктивність та упередженість щодо мене за ознакою моєї статті, то відповідно до правил п. 4 ст. 20 ЦПК України він не може брати участь у розгляді моєї справи і підлягає відводу.

На підставі наведеного та, керуючись п. 4 ст. 20, ст. 23 ЦПК України,

Заявляю

Відвід судді Незадоволеному О.І. та прошу передати справу на розгляд іншому судді.

14 березня 2013 року

Оксана Програшна

Запитання для обговорення в залі:

Яке судове рішення, на Вашу думку, має прийняти суддя щодо заявленого відводу?

Під час проведення семінару (тренінгу) начальник відділу Національної школи суддів України **Тетяна Фулей** провела заняття, на якому більше ніж 30 учасників тренінгу за допомогою клікерів відповіли на гендерні питання

- ❖ Чи має стать судді значення для сторін у справі?
- ❖ Чи має стать сторони у справі значення для судді?
- ❖ Чи доводилося Вам у суді потрапляти в ситуації або бути їх свідком, коли Ви спостерігали упереджене ставлення до жінок або до чоловіків?

Відповіді на такі та інші питання обговорювалися в аудиторії та мають враховуватися суддями під час здійснення судочинства

Тренінг після декількох пілотних апробацій став складовою частиною стандартизованої програми підготовки суддів у Національній школі суддів України

1. Чи має стать судді значення для сторін у справі?

- A. Не має жодного значення
- B. Має значення для певної категорії справ
- C. Завжди має значення

Розроблення навчального курсу

26 - 28 січня 2015 року в місті Львові Національна школа суддів України провела методологічний семінар для розробників навчального курсу з питань гендерної рівності в трудових правовідносинах та відносинах у сфері зайнятості, організованого спільно з українсько-канадським проектом **“Освіта суддів – для економічного розвитку”**, в якому взяли участь **Дональд Чіассон** – директор із юридичних та освітніх питань групи міжнародного співробітництва Національного суддівського інституту (Оттава) та суддя королівської Лави провінції **Шіла Грекол** тощо

Апробація тренінгу з питань гендерної рівності

16-17 грудня 2015 року в місті Києві в рамках підготовки суддів окружних адміністративних судів Національна школа суддів України провела апробацію тренінгу з питань гендерної рівності на тему: **“Забезпечення рівних можливостей жінок і чоловіків у трудових правовідносинах та відносинах у сфері зайнятості”**.

Цей курс розроблений у співпраці Національної школи суддів України з Національним суддівським інститутом Канади в рамках реалізації українсько-канадського проекту “Освіта суддів – для економічного розвитку”.

У ході тренінгу обговорювалися

- ❖ Гендерні питання на робочому місці: як вони виникають в судовій практиці
- ❖ Приклади справ, пов'язаних з гендерними питаннями на робочому місці. Презентація з подальшим обговоренням
- ❖ Визначення можливих актуальних питань у сфері гендерної рівності, що виникають в українських суддів
- ❖ Навички, якими повинні оволодіти судді для розгляду справ з питань гендерної рівності

Очікувані результати

- ❖ ідентифікувати проблему (розпізнати гендерні аспекти при вирішенні конкретної ситуації)
- ❖ кваліфікувати проблемну ситуацію (знайти відповідні приписи (принципи, норми) в нормативно-правовому регулюванні, включно з міжнародними актами)
- ❖ дослідити обставини справи, застосувати належний стандарт доведення
- ❖ належно реагувати на прояви упередженості за ознакою гендеру (зокрема, гендерні стереотипи), у судовому процесі, гендерно неупереджено вести процес
- ❖ оформити результати справи в належно обрану процесуальну форму та мотивувати рішення

Програма спеціальної підготовки кандидатів на посаду судді

У підготовленому Національною школою суддів України проекті Програми спеціальної підготовки кандидатів на посаду судді, передбачено шість блоків, які включають модулі з темами занять.

- ❖ I. Основи організації суду та діяльності судді
- ❖ II. Цивільне судочинство
- ❖ III. Господарське судочинство
- ❖ IV. Кримінальне судочинство та судочинство у справах про адміністративні правопорушення
- ❖ V. Адміністративне судочинство
- ❖ VI. Суддівські компетенції

I. Основи організації суду та діяльності судді

Цей блок є базовим для опанування слухачами суддівської професії. До зазначеного блоку включений, зокрема модуль:

Запобігання та протидія дискримінації :

- ❖ *Європейське антидискримінаційне право: ключові принципи, сфера дії, зокрема статті 14 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, Протокол № 12 до Конвенції*
- ❖ *Міжнародні стандарти*
- ❖ *Типи дискримінації: пряма та непряма дискримінація*
- ❖ *Протидія дискримінації біженців, расовій дискримінації*
- ❖ *Доступ до правосуддя*
- ❖ *Питання доведення в антидискримінаційному праві*
- ❖ *Практика Європейського суду з прав людини*

Співпраця з програмами та проектами міжнародної технічної допомоги в юридичній сфері

У першому півріччі 2016 року спільно з громадською організацією “**Центр. Жіночі перспективи**” за підтримки проекту Агентства США з міжнародного розвитку (USAD) “**Справедливе правосуддя**” Національна школа суддів України провела підготовку у формі семінарів та круглих столів для суддів місцевих загальних судів, а також для працівників апаратів судів на тему: “**Забезпечення принципу гендерної рівності та недискримінації при здійсненні правосуддя**”

Посібники

Підготовлено та видано науково-методичний
посібник для суддів загальних судів
“Застосування практики Європейського суду з
прав людини при здійсненні правосуддя”
(Фулей Т.І. Застосування практики Європейського
суду з прав людини при здійсненні правосуддя: –
К., 2015. – 194 с.)

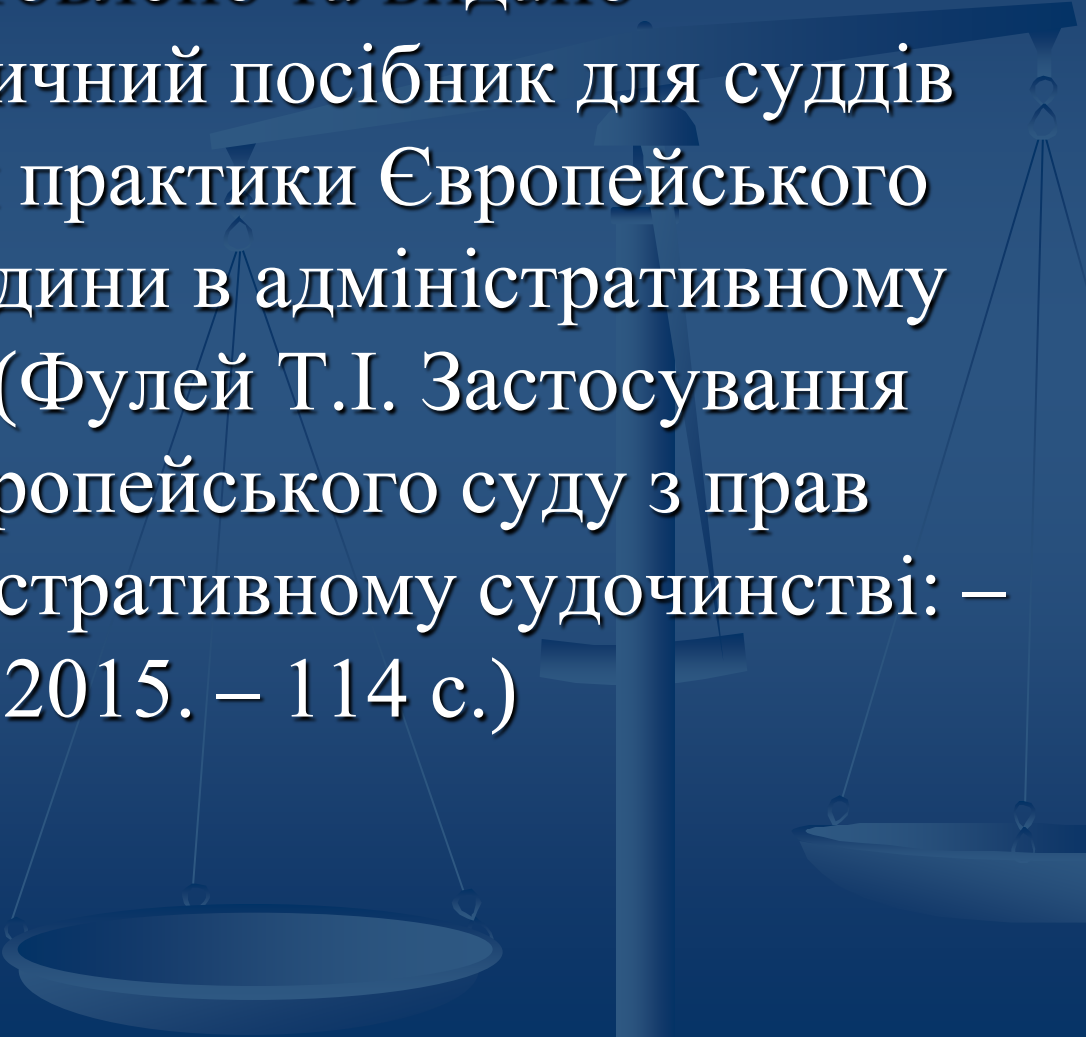
Посібник розміщений на офіційному веб-сайті
Національної школи суддів України в розділі “Наукова
діяльність” / “наукові праці, видання”

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВ, ГАРАНТОВАНИХ КОНВЕНЦІЄЮ, БЕЗ ДИСКРИМІНАЦІЇ (СТАТТЯ 14 КОНВЕНЦІЇ ТА ПРОТОКОЛ №12)

- ❖ Жодне обмеження не може бути застосоване дискримінаційним чином (стаття 14 Конвенції та Протокол № 12).
- ❖ У статті 14 Конвенції згадується низка захищених ознак. Захищена ознака – це індивідуальна характеристика, що не повинна братися до уваги для цілей відмінного ставлення чи користування конкретним благом 162. Водночас, перелік “захищених ознак” у ст. 14 ЄКПЛ є невичерпний, оскільки словосполучення “за іншою ознакою” дозволяє ЄСПЛ застосовувати, наприклад, ті ознаки, що містяться в Директивах ЄС або інші ознаки 163. Необхідно наголосити, що не кожна відмінність у ставленні буде становити порушення статті 14 Конвенції – має бути встановлено, що інші особи в аналогічних чи відносно подібних ситуаціях зазнають привілейованого ставлення, і це становитиме дискримінацію¹⁶⁴.
- ❖ Відмінність у ставленні є дискримінаційною тоді, коли немає об’єктивного і обґрунтованого виправдання; іншими словами, якщо не переслідується легітимна мета, чи якщо немає достатнього зв’язку між пропорційністю заходів, використаних для досягнення мети, чи якщо мета потребує зусиль для реалізації 165

Посібники

Підготовлено та видано
науково-методичний посібник для суддів
“Застосування практики Європейського
суду з прав людини в адміністративному
судочинстві” (Фулей Т.І. Застосування
практики Європейського суду з прав
людини в адміністративному судочинстві: –
К., 2015. – 114 с.)

Викладачі

Підбір кандидатів з числа суддів усіх юрисдикцій, які бажали прийняти участь у розробці та викладанні в рамках програми підготовки суддів для підтримання кваліфікації та/або періодичного навчання суддів з метою підвищення рівня кваліфікації курсу/модуля щодо вирішення гендерних питань у судочинстві, запобігання та протидії дискримінації було проведено на конкурсній основі, після чого до викладацької діяльності залучаються

- ❖ суддя апеляційного суду Чернівецької області Підгорна С. П.
- ❖ суддя окружного адміністративного суду Харківської області Волкова Л. М.
- ❖ суддя окружного адміністративного суду Миколаївської області Брагар В. С.
- ❖ суддя Жовтневого районного суду міста Миколаєва Глубоченко С. М.
- ❖ суддя Обухівського районного суду Київської області Кравченко М. В.

Науково-методичне забезпечення діяльності ВККСУ та ВРЮ

Питання з антидискримінаційного
законодавства будуть включені до програм:

- ❖ іспиту при кваліфікаційному оцінюванні суддів
- ❖ кваліфікаційного іспиту кандидатів на посаду судді
- ❖ спеціальної підготовки кандидатів на посаду судді
- ❖ положення щодо застосування антидискримінаційного законодавства включені в тестові запитання для кваліфікаційного оцінювання та анонімного тестування кандидатів на посаду судді

Щиро подякував за увагу!

